ADRODDIAD AR WEITHREDIAD SAFONAU'R GYMRAEG 2016/17

CYNGOR GWYNEDD

RHAGAIR

Mae'n bleser gennyf gyflwyno adroddiad blynyddol Cyngor Gwynedd ar weithrediad y Safonau Iaith yn ystod y flwyddyn a aeth heibio.

Fel awdurdod sydd yn gwasanaethu poblogaeth lle mae 65.4% yn gallu siarad Cymraeg, mae'r Cyngor yn cymryd ei gyfrifoldeb dros warchod a hybu'r Gymraeg o ddifri, ac wedi dangos ymrwymiad clir i'r Gymraeg ers blynyddoedd lawer.

Rydym mewn sefyllfa ffodus o ganlyniad i'n cynllun iaith hanesyddol, blaenllaw, ac ymrwymiad i broses recriwtio cadarn sydd yn golygu bod cynifer o staff y Cyngor yn siarad Cymraeg, ac felly yn ei alluogi i ddarparu gwasanaethau yn gwbl naturiol drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg. Serch hynny, rydym hefyd yn ymwybodol iawn o'r heriau sydd yn wynebu'r Gymraeg, a'r ffaith bod arferion a hyder pobl i ddefnyddio'r iaith – boed yn weithwyr i'r Cyngor neu yn ddefnyddwyr gwasanaethau – yn newid yn gyson. Mae gennym ddyletswydd felly i beidio gorffwys ar ein rhwyfau, ac i weithio'n barhaus i wella ac adnabod cyfleoedd datblygu.

Mae'r diwylliant sydd yn cael ei hyrwyddo o fewn y Cyngor ar hyn o bryd, ac sydd yn rhan o weledigaeth y Prif Weithredwr ar gyfer y dyfodol, yn roi pwys ar symleiddio prosesau a biwrocratiaeth o blaid yr hyn sydd yn rhoi y gwerth gorau ac sydd yn rhoi anghenion y trigolion yn gyntaf. Drwy ddilyn yr egwyddor o roi "pobl Gwynedd yn ganolog i bopeth rydym ni'n ei wneud " rydym wastad yn chwilio am ffyrdd newydd o weithio ac o ddarparu gwasanaethau. O safbwynt darparu gwasanaethau Cymraeg, a'n hymrwymiad i'r Safonau, yr her fwyaf yw sut i sicrhau cydymffurfiaeth heb i'r ymdrech a'r angen i gofnodi a chreu systemau fynd yn groes i ymdrechion a dyhead i normaleiddio'r Gymraeg a chynnig gwasanaethau dwyieithog mewn modd cwbl naturiol a rhagweithiol.

Cynghorydd Mair Rowlands

Dirprwy Arweinydd ac Aelod Cabinet gyda Chyfrifoldeb dros y Gymraeg

CYFLWYNIAD

Mae Cyngor Gwynedd wedi mabwysiadu'r egwyddor y dylid trin y Gymraeg a'r Saesneg yn gyfartal, gan roi'r un statws a dilysrwydd i'r ddwy iaith, gyda'r nod o sicrhau fod posib i holl drigolion y sir ddefnyddio gwasanaethau'r Cyngor drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg.

Mae Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yn gosod fframwaith gyfreithiol, sydd yn rhoi dyletswydd ar y Cyngor i gydymffurfio â safonau mewn perthynas â'r Gymraeg. Mae safon yn egluro sut mae disgwyl i sefydliadau ddefnyddio'r Gymraeg mewn gwahanol sefyllfaoedd.

Mae'r dyletswyddau sy'n deillio o'r safonau'n golygu na ddylai'r Cyngor drin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg yng Nghymru, ac y dylai'r Cyngor hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg (sef ei gwneud yn haws i bobl ei defnyddio yn eu bywydau o ddydd i ddydd).

Pwrpas y safonau yw:

- ei gwneud hi'n eglur i sefydliadau beth yw eu dyletswyddau o ran y Gymraeg
- ei gwneud hi'n fwy eglur i siaradwyr Cymraeg pa wasanaethau y gallant ddisgwyl eu derbyn yn Gymraeg
- sicrhau mwy o gysondeb o ran gwasanaethau Cymraeg a gwella eu hansawdd

Mae'r Mesur yn nodi y caiff Gweinidogion Cymru bennu safonau yn y meysydd canlynol:

- cyflenwi gwasanaethau
- llunio polisi
- gweithredu
- hybu
- cadw cofnodion

Derbyniodd y Cyngor hwn hysbysiad cydymffurfio gan Gomisiynydd y Gymraeg o dan Ran 4 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 ar 30 Medi 2015. Roedd yr hysbysiad hwn yn pennu'r safonau penodol y mae'n ofynnol i'r Cyngor gydymffurfio â hwy, ac ar 30 Mawrth 2016 daeth 147 o safonau yn weithredol, gyda 4 o safonau hybu yn dod yn weithredol ar 30 Mawrth 2017.

Yn sgil ymrwymiad hanesyddol y Cyngor i'r iaith Gymraeg, roedd y Cyngor eisoes wedi bod yn cydymffurfio â nifer sylweddol o'r safonau a osodwyd arno trwy weithrediad ei Gynllun Iaith, ac yn wir, roedd y Cynllun hwn yn mynd ymhellach na safonau'r Gymraeg mewn sawl maes.

Ystyriwyd na ddylid gwanhau ymrwymiad presennol y Cyngor tuag at y Gymraeg trwy gyfyngu'r ymrwymiad i gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg yn unig, ac o ganlyniad, datblygwyd Polisi Iaith o'r newydd.

Mae'r Polisi Iaith hwn yn gyfuniad o'r Cynllun Iaith, Safonau'r Gymraeg y mae'r Cyngor o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy, ynghyd ag ymrwymiad y Cyngor i hybu a hyrwyddo'r Gymraeg. Fe fabwysiadwyd y Polisi Iaith hwn gan y Cyngor Llawn ar 3 Mawrth 2016, a ddaeth yn weithredol ar 1 Ebrill 2016.

Mae'r adroddiad hwn wedi ei gymeradwyo gan Ddirprwy Arweinydd y Cyngor (sydd â chyfrifoldeb am y Gymraeg). Yn ogystal, bu'r adroddiad gerbron Pwyllgor Iaith y Cyngor ar 4 Gorffennaf 2017, yn sgil y ffaith fod swyddogaethau penodol y Pwyllgor fel a ganlyn:

- goruchwylio gweithrediad Cynllun Iaith[1] Cyngor Gwynedd

- Pennu cyfeiriad strategol a chydymffurfiaeth mewn ymateb i'r Safonau Iaith a osodir gan Gomisiynydd y Gymraeg gan roi sylw i waith y Cyngor ac unrhyw waith partneriaeth neu gydweithio

- Derbyn gwybodaeth ar faterion yn ymwneud â'r Gymraeg yn unol â'r angen

- Gweithredu fel corff ymgynghorol ar strategaethau hyrwyddo'r iaith Gymraeg o fewn y sir gan wneud argymhellion i'r Cabinet yn ôl yr angen.

Caiff yr adroddiad hwn ei gyhoeddi ar wefan y Cyngor, a bydd ar gael ymhob un o Siopau Gwynedd yng Nghaernarfon, Pwllheli a Dolgellau.

[1] Polisi Iaith

SAFONAU CYFLENWI GWASANAETH

Mae gan Gyngor Gwynedd ddyletswydd i gydymffurfio â 70 o safonau cyflenwi gwasanaeth, a 6 o safonau atodol cyflenwi gwasanaeth. Yn sgil ymrwymiad hanesyddol Cyngor Gwynedd i'r Gymraeg, roedd y Cyngor eisoes yn gweithredu'n unol neu thu hwnt i ofynion nifer o'r safonau hyn pan y gosodwyd hwy ar y Cyngor gan Gomisiynydd y Gymraeg.

SAFON	CYNNWYS Y SAFON	GWEITHRED
1+4+5+6+30+31+72+72A+75+ 77A+80	Safonau Cyflenwi Gwasanaeth yn ymwneud â gohebiaeth a gwahoddiadau	Cyngor Gwynedd eisoes yn gweithredu yn unol â'r Safonau hyn.
8+9+10+12+13+ 15+16+17+18+20+22	Safonau Cyflenwi Gwasanaeth yn ymwneud â'r ffôn	Cyngor Gwynedd eisoes yn gweithredu yn unol â'r Safonau hyn.
7+14+21+30+32	Safonau Cyflenwi Gwasanaeth yn ymwneud â gofyn i unigolyn a ydynt yn dymuno cael gwasanaeth Cymraeg neu ddatgan ein bod yn croesawu cyswllt yn Gymraeg	Yn sgil Polisi Iaith ac ymrwymiad hanesyddol y Cyngor i'r Gymraeg, y mae'r defnydd o'r Gymraeg wedi ei normaleiddio ac mae ymwybyddiaeth uchel ymysg y cyhoedd y gallent gyrchu gwasanaethau a gohebu gyda'r Cyngor yn Gymraeg. O ganlyniad, nid oes galw ar y Cyngor i ddatgan neu ofyn i berson a ydynt yn dymuno defnyddio'r Gymraeg, oherwydd digwydd hynny'n gwbl naturiol.
23+25+27A+27CH+28+33+73+ 78+	Safonau Cyflenwi Gwasanaeth yn ymwneud â chynnal cyfarfodydd a chyfweliadau	Cyngor Gwynedd eisoes yn gweithredu yn unol â'r Safonau hyn.
34+37+38+69+70+76+77+81 +82+87	Safonau Cyflenwi Gwasanaeth yn ymwneud â deunydd arddangos, cyhoeddusrwydd, hybu a hysbysebu, a chyhoeddiadau	Cyngor Gwynedd eisoes yn gweithredu yn unol â'r Safonau hyn.
35+36	Safonau Cyflenwi Gwasanaeth yn ymwneud â digwyddiadau cyhoeddus	Drwy Cyngor Gwynedd eisoes yn gweithredu yn unol â'r Safonau hyn Gwaith datblygol hefyd wedi ei wneud yn y maes hwn.
40+48+49+50+50A+50B+51+71	Safonau Cyflenwi Gwasanaeth yn ymwneud â dogfennau a ffurflenni	Cyngor Gwynedd eisoes yn gweithredu yn unol â'r Safonau hyn.
52+55+56+57+58+59+60	Safonau Cyflenwi Gwasanaeth yn ymwneud â'r wefan, apiau, cyfryngau cymdeithasol, a pheiriannau hunan-wasanaeth	Cyngor Gwynedd eisoes yn gweithredu yn unol â'r Safonau hyn.

		Er hyn, mae Cyngor Gwynedd yn wynebu rhai rhwystrau y tu hwnt i'w reolaeth yng nghyd-destun apiau gan nad yw cwmniau wedi cynllunio a datblygu apiau mewn modd sydd yn trosglwyddo'n hwylus i fod yn ddwyieithog. O ganlyniad, rydym yn delio gyda phob achos ynglŷn ag apiau yn unigol, gan geisio dylanwadu ar gwmnïau, gan gyfleu'r achos busnes, fod pob Awdurdod Lleol yn ddarostyngedig i Safonau'r Gymraeg. Er yr ymdrechion hyn, nid yw'n bosib dylanwadu bob amser, ac er bod y Cyngor yn gwneud popeth yn ei alluogi i sicrhau gwasanaethau dwyieithog i'r cyhoedd, cydnabyddir nad yw hynny'n bosib drwy gyfrwng apiau bob amser, ac felly rhaid darparu a hyrwyddo'r gwasanaethau hynny drwy wefan y Cyngor.
61+62+63	Safonau Cyflenwi Gwasanaeth yn ymwneud ag arwyddion	Cyngor Gwynedd eisoes yn gweithredu yn unol â'r Safonau hyn.
64+67+68+	Safonau Cyflenwi Gwasanaeth yn ymwneud â'r dderbynfa	Cyngor Gwynedd eisoes yn gweithredu yn unol â'r Safonau hyn.
83	Safonau Cyflenwi Gwasanaeth yn ymwneud â hunaniaeth gorfforaethol	Cyngor Gwynedd eisoes yn gweithredu yn unol â'r Safonau hyn.
84	Safonau Cyflenwi Gwasanaeth yn ymwneud â chynnig cwrs addysg	Cyngor Gwynedd eisoes yn gweithredu yn unol â'r Safonau hyn.
ATODOL 155+156+157+158+159+160	Safonau Cyflenwi Gwasanaeth sydd yn ymwneud â threfniadau cydymffurfio gyda'r Safonau Cyflewni Gwasanaeth	Cyngor Gwynedd eisoes yn gweithredu yn unol â'r Safonau hyn. Dilynir y drefn gwynion gorfforaethol wrth ymdrin â chwynion iaith, ac mae'r drefn honno ar wefan y Cyngor. Llunir a chyhoeddir adroddiad

		blynyddol gan y Cyngor yn unol â gofynion Safonau'r Gymraeg.

SAFONAU LLUNIO POLISI

Mae gan Gyngor Gwynedd ddyletswydd i gydymffurfio â 10 o safonau llunio polisi, a 6 o safonau atodol llunio polisi. Eto, roedd y Cyngor eisoes yn gweithredu'n unol neu y tu hwnt i ofynion nifer o'r safonau hyn pan y'u gosodwyd ar y Cyngor gan Gomisiynydd y Gymraeg.

SAFON	CYNNWYS Y SAFON	GWEITHRED
88+89+90+94	Safonau Llunio Polisi yn ymwneud ag ystyried yr effaith ar y Gymraeg a siaradwyr Cymraeg.	Cyngor Gwynedd eisoes yn gweithredu yn unol â'r Safonau hyn. Mae'r Gymraeg yn gyfrifoldeb i bob aelod o staff y Cyngor, ac mae brwdfrydedd wrth roddi ystyriaeth i'r Gymraeg wrth lunio polisi – digwydd hynny gwbl naturiol, neu ceisir cyngor a barn arbenigol gan y Swyddog Iaith.
91+92+93	Safonau Llunio Polisi yn ymwneud â chyhoeddi dogfen ymgynghori a cheisio barn siaradwyr Cymraeg	Cyngor Gwynedd eisoes yn gweithredu yn unol â'r Safonau hyn. Mae'r iaith Gymraeg wedi bod yn rhan o'r Asesiad Effaith ar gyfer polisïau newydd ers blynyddoedd, ac mae'r broses o asesu effaith yn mynnu ymgysylltu gyda'r cyhoedd. Cafodd templed a chyfarwyddiadau'r asesiad effaith ei ddiweddaru yn ystod y flwyddyn ddiwethaf er mwyn gwneud yr anghenion o dan y Ddeddf Cydraddoldeb a'r Mesurau Iaith yn fwy eglur yn ysgrifenedig.
95+96+97	Safonau Llunio Polisi yn ymwneud â chomisiynu neu wneud gwaith ymchwil	Cyngor Gwynedd eisoes yn gweithredu yn unol â'r Safonau hyn.

SAFONAU GWEITHREDU

SAFON	CYNNWYS Y SAFON	GWEITHREDU
98	Safonau Llunio Polisi yn ymwneud â datblygu polisi ar ddefnyddio'r Gymraeg yn fewnol.	Iaith weinyddol fewnol y Cyngor yw'r Gymraeg. Mabwysiadwyd Polisi Iaith gan y Cyngor Llawn ar 3 Mawrth 2016, a daeth yn weithredol ar 1 Ebrill 2016.
105+106+107+108+109+110+111	Safonau Gweithredu yn ymwneud a iaith cyhoeddi polisïau	Cyngor Gwynedd eisoes yn gweithredu yn unol â'r Safonau hyn. Iaith weinyddol fewnol y Cyngor yw'r Gymraeg.
112+112A+113+115+116+ 116A+117+119+	Safonau Gweithredu yn ymwneud a'r weithdrefn cwynion a disgyblu staff	Cyngor Gwynedd eisoes yn gweithredu yn unol â'r Safonau hyn. Iaith weinyddol fewnol y Cyngor yw'r Gymraeg.
120+121+124+126+134+135	Safonau Gweithredu yn ymwneud a defnydd o'r Gymraeg ar gyfrifiaduron, a'r mewnrwyd	Cyngor Gwynedd eisoes yn gweithredu yn unol â'r Safonau hyn.
127+136+136A+	Safonau Gweithredu yn ymwneud ag asesu sgiliau iaith ein cyflogeion	Mae'r Cyngor yn casglu gwybodaeth flynyddol gan bob adran i bennu nifer y staff sydd yn siaradwyr Cymraeg. Mae'r angen i siarad Cymraeg wedi cael ei osod fel sgil hanfodol ar gyfer pob swydd o fewn y Cyngor, sydd yn golygu bod angen rhyw lefel o allu a dealltwriaeth ar gyfer pob swydd. Caiff pob swydd ei hysbysebu yn ddwyieithog, ac os bydd unigolyn yn cael ei benodi heb y sgiliau Cymraeg angenrheidiol (fel a ddigwydd yn achlysurol oherwydd trafferthion recriwtio mewn rhai meysydd arbenigol) bydd ymrwymiad i ddysgu a chynllun datblygu yn cael ei gytuno gyda'r tîm Dysgu a Datblygu.

128+129+130+131+132+133+	Safonau Gweithredu yn ymwneud ag hyfforddiant cyffredinol, hyfforddiant iaith ac ymwybyddiaeth	Caiff pob modiwl hyfforddiant corfforaethol ei gyflwyno yn Gymraeg.

ADRODD AR WEITHREDIAD Y SAFONAU GWEITHREDU YN UNOL Â GOFYNION SAFON 170

Safon 170 - (a) nifer y cyflogeion sy'n meddu ar sgiliau yn y Gymraeg

Mae'r data canlynol yn adrodd ar nifer y cyflogeion sy'n meddu ar sgiliau yn y Gymraeg, gan roi dadansoddiad o lefel y sgiliau fesul gwasanaeth:

ADRAN	UNED	ARDAL	NIFER SIARADWYR CYMRAEG RHUGL	NIFER DYSGWYR / GALLU DEALL A SIARAD RHYWFAINT	NIFER SYDD DDIM YN SIARAD NA DEALL UNRHYW GYMRAEG
Amgylchedd	Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd: • Cynllunio (yn cynnwys Pridiannau Tir) • Gwarchod y Cyhoedd		23 43	1	
	Trafnidiaeth a Chefn Gwlad	Arfon Meirion Dwyfor	37 1 8	1	
	Eiddo	Arfon Meirion Dwyfor	32 7 3	2	
		CYFANSWM	**154**	**4**	

ADRAN	UNED	ARDAL	NIFER SIARADWYR CYMRAEG RHUGL	NIFER DYSGWYR / GALLU DEALL A SIARAD RHYWFAINT	NIFER SYDD DDIM YN SIARAD NA DEALL UNRHYW GYMRAEG
Cyllid	Archwilio Mewnol	Arfon	6	0	0
	Buddsoddi a Rheolaeth Trysorlys	Arfon	3	0	0
	Cyflogau	Arfon	10	0	0
	Cyllid a Chyfrifeg	Arfon	34	0	0
	Pensiynau	Arfon	15	1	0
	Incwm / Arianwyr	Arfon	10	0	0
	Taliadau Credydwyr	Arfon	5	2	0
	Trethi	Arfon	18	0	0
		Meirionydd	5	0	0
	Budd Daliadau	Arfon	10	0	0
		Dwyfor	17	0	0
		Meirionydd	4	0	0
	Risg ac Yswiriant	Arfon	2	0	0
	Rheoli	Arfon	6	0	0
	Technoleg Gwybodaeth	Arfon	52	1	0
		CYFANSWM	**197**	**4**	**0**

GWASANAETH	UNED	ARDAL	NIFER SIARADWYR CYMRAEG RHUGL	NIFER DYSGWYR / GALLU DEALL A SIARAD RHYWFAINT	NIFER SYDD DDIM YN SIARAD NA DEALL UNRHYW GYMRAEG
Addysg	Tîm Rheoli Gweinyddol	Traws sirol	8 1		
	ADY a Chynhwysiad: • Staff gweinyddol • Staff gweinyddol CBAAA • Tîm Gwybyddiaeth a Dysgu • Unedau Anhwylderau Iaith • Uned Awtistiaeth • Addysg i Blant Sâl • Gwasanaeth Cyflawniad Lleiafrifoedd Ethnig • Cynnal Ymddygiad • Cynhwysiant Uwchradd • Gwasanaeth Lles • Diogelu • Asesu Risg • Seicolegwyr Addysg • Athrawon Arbenigol • Cwnselwyr • TRAC • Uned Data	Traws sirol	 2 5 10 9 2 4 4 9 6 9 1 1 12 10 5 8 1		
	Cyflogau a Chontractau Ysgolion	Arfon	5		
	Llywodraethwyr	Traws Sirol	2		
	Gwasanaethau Ategol: • Arlwyo a glanhau • Iechyd a Diogelwch • Gwybodaeth • Gweinyddol	Traws Sirol	 6 1 1 1		
	Swyddfa Ardal: • Swyddogion Busnes a Gwasanaethau	Traws Sirol	 3		
	Uned Gefnogi Addysg	Arfon/Dwyfor	10		
	Tîm Moderneiddio	Traws Sirol	6		
	Y Gymraeg: • Canolfannau Iaith • Siarter Iaith Cynradd • Strategaeth Iaith Uwchradd	Traws Sirol	 10 1 1		
		CYFANSWM	**154**		

	NIFER SIARADWYR	NIFER DYSGWYR /	NIFER SYDD DDIM YN

ADRAN	UNED	ARDAL	CYMRAEG RHUGL	GALLU DEALL A SIARAD RHYWFAINT	SIARAD NA DEALL UNRHYW GYMRAEG
Cefnogaeth Gorfforaethol	Caffael		4	0	0
	Cyfathrebu ac Ymgysylltu		11	0	0
	Cefnogi Busnes y Cyngor		19	0	0
	Cyswllt Cwsmer a Chofrestru		44	0	0
	Datblygu'r Sefydliad		3	0	0
	Dysgu a Datblygu		10	0	0
	Cefnogol		31	0	0
	Democratiaeth		14	0	0
	Gwasanaethau Ymgynghorol Adnoddau Dynol		11	0	0
	Gwasanaethau Ymgynghorol Iechyd, Diogelwch a Llesiant		13	0	0
	Gwasanaethau'r Gymraeg		11	0	0
	Rheoli Gwybodaeth		5	0	0
	Ymchwil a Dadansoddeg		6	0	0
	Cefnogaeth Gorfforaethol (Canolog)		8	0	0
		CYFANSWM	**190**	**0**	**0**

GWASANAETH	UNED	ARDAL	NIFER SIARADWYR CYMRAEG RHUGL	NIFER DYSGWYR / GALLU DEALL A SIARAD RHYWFAINT	NIFER SYDD DDIM YN SIARAD NA DEALL UNRHYW GYMRAEG
Economi a Chymuned					
	Cefnogi Busnes	Arfon	5	0	0
	Rhaglenni Datblygu Economaidd	Arfon Dwyfor (½) Meirionnydd (½)	14	0	0
	Twristiaeth, Marchnata a Digwyddiadau	Arfon	6	0	0
	Morwrol a Pharciau Gwledig	Gwynedd	20	1	1
	Adfywio Cymunedol	Gwynedd	16	0	0
	Ieuenctid	Gwynedd Arfon Dwyfor Meirionnydd	4 54 19 37	 1 4	 2
	Llyfrgelloedd	Gwynedd	52	2	0
	Archifau	Gwynedd	11	0	0
	Amgueddfeydd a'r Celfyddydau	Arfon Dwyfor Meirionnydd Anhysbys	7 21 7 6	0	2 0 0 0
	Canolfannau Hamdden a Byw'n Iach	Arfon Dwyfor Meirionnydd	73 17 11	1 4 5	 1
	Rhaglenni Byw'n Iach	Gwynedd	17	2	0
		CYFANSWM	**382**	**20**	**6**

ADRAN	UNED	ARDAL	NIFER SIARADWYR CYMRAEG RHUGL	NIFER DYSGWYR / GALLU DEALL A SIARAD RHYWFAINT	NIFER SYDD DDIM YN SIARAD NA DEALL UNRHYW GYMRAEG
Oedolion Iechyd a Llesiant	Staff Canolog Tîm Rheoli a staff Datblygu Gweithlu		5		0
	Gweithwyr Cymdeithasol a gwasanaethau iechyd perthynol		123		0
	Staff mewn ysbytai neu glinigau		5		1
	Gwasanaeth gofal cartref		414		69
	Cartrefi Gofal – Pobl hŷn Anableddau Dysgu		 240 47		 38 1
	Gwasanaethau Dydd a Chymunedol Pobl hŷn Anableddau corfforol Anableddau dysgu		 13 4 59		 0 0 0
		CYFANSWM	**1017**		**108**

ADRAN	UNED	ARDAL	NIFER SIARADWYR CYMRAEG RHUGL	NIFER DYSGWYR / GALLU DEALL A SIARAD RHYWFAINT	NIFER SYDD DDIM YN SIARAD NA DEALL UNRHYW GYMRAEG
Plant a Chefnogi Teuluoedd	Tîm Rheoli		4	1	0
	Gweinyddol (Tîm Rheoli)		1	0	0
	Tîm Plant	Arfon Dwyfor Meirionnydd	18 6 6	 1 3 (GC,HR,SB)	0
	Derbyn Cyfeiriadau Plant		9	0	0
	Maethu		11	2	0
	Mabwysiadu (Heb gynnwys staff NWAS)		3	0	0
	16+		12	0	0
	Derwen • Staff cyflogedig y Cyngor • Gweithwyr Cefnogol		 28 89	 0 2	 0 2
	Tîm Cefnogol		26	3	0
	Trothwy Gofal		13	0	0
	Uned Diogelu ac Ansawdd • Amddiffyn • Amddiffyn (gweinyddu) • Adolygu (IRO) • Adolygu (gweinyddu) • Data a perfformiad • Cwynion • Tîm Nos • Data Dechrau'n Deg		 1 2 4 2 2 1 5 1	 1	
	Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid		16	2	1
	Gyda'n Gilydd		7	0	0
	Dechrau'n Deg		58	0	0
		CYFANSWM	**325**	**14**	**4**

ADRAN	UNED	ARDAL	NIFER SIARADWYR CYMRAEG RHUGL	NIFER DYSGWYR / GALLU DEALL A SIARAD RHYWFAINT	NIFER SYDD DDIM YN SIARAD NA DEALL UNRHYW GYMRAEG
Priffyrdd a Bwrdeistrefol	Comisiynu	Arfon Dwyfor Meirion Anhysbys	10	0	0
	Fflyd	Arfon Dwyfor Meirion Anhysbys	9 9 7 5	0	0
	Gwaith Bwrdeistrefol	Arfon Dwyfor Meirion Anhysbys	107 72 82 75	2 1 8 0	0 0 0 0
	Gwaith Priffyrdd	Môn Arfon Dwyfor Meirion Anhysbys	2 20 17 25 19 25	- 1 - 3 - -	0
	Trin Gwastraff	Arfon Meirion Anhysbys	2 10 5	0 1 0	0
	Uned Rheoli	Arfon Anhysbys	5	0	0
		CYFANSWM	**506**	**16**	**0**

ADRAN	UNED	ARDAL	NIFER SIARADWYR CYMRAEG RHUGL	NIFER DYSGWYR / GALLU DEALL A SIARAD RHYWFAINT	NIFER SYDD DDIM YN SIARAD NA DEALL UNRHYW GYMRAEG
Ymgynghoriaeth (YGC)	Adeiladu	Arfon Meirionnydd Dwyfor	12		1
	Cyflawni Prosiectau	Arfon Dwyfor Meirionnydd	17 1 1	2 1	
	Uned Fusnes	Arfon Dwyfor Meirionnydd	10	1	
	Uned Dechnegol	Arfon Dwyfor Meirionnydd	21 2	4	
	Rheolaeth Adeiladu	Arfon Dwyfor Meirionnydd	9 4		
	Dŵr ac Amgylchedd	Arfon Dwyfor Meirionnydd	9 9 1	3	
	Uned Rheoli	Arfon Dwyfor Meirionnydd	3		
		CYFANSWM	**99**	**11**	**1**

Safon 170 - (b) nifer yr aelodau o staff a fynychodd gyrsiau hyfforddi a gynigiwyd yn y Gymraeg yn ystod y flwyddyn (ar sail cofnodion a gadwasoch yn unol â safon 152);

(c) os cynigiwyd fersiwn Gymraeg o gwrs gennych yn ystod y flwyddyn, y ganran o gyfanswm nifer y staff a fynychodd y cwrs a fynychodd y fersiwn Gymraeg (ar sail cofnodion a gadwasoch yn unol â safon 152);

Caiff y teitlau hyfforddi mewnol i gyd eu cynnig yn Gymraeg neu'n ddwyieithog, gyda mwyafrif yr hyfforddiant a gynigiwyd yn ystod y cyfnod dan sylw yn hyfforddiant mewnol.

Yr unig achlysur lle y bydd hyfforddiant uniaith Saesneg yn cael ei gynnig yw pan fydd angen hyfforddiant mewn meysydd arbenigol lle mae diffyg hyfforddwyr cymwys Cymraeg. Ni chynigir unrhyw un o gyrsiau craidd y Cyngor yn Saesneg yn unig. Bydd y tîm Dysgu a Datblygu yn rhoi pob cefnogaeth ac anogaeth i hyfforddwyr allanol er mwyn eu hwyluso i allu cynnig elfennau (yn enwedig elfennau ysgrifenedig fel deunyddiau darllen) o'r hyfforddiant yn ddwyieithog. Byddwn yn asesu pob sefyllfa yn unigol ac yn ystyried sut orau i sicrhau bod staff y Cyngor yn derbyn eu holl hyfforddiant yn Gymraeg neu'n ddwyieithog.

CYFANSWM TEITLAU**: 364**

NIFER MYNYCHWYR**: 3132**

CANRAN A FYNYCHODD HYFFORDDIANT CYMRAEG NEU DDWYIEITHOG – **81.7%**

Cyfnod Ebrill 1af 2016 - Mawrth 31ain 2017

TEITLAU	NIFER	CANRAN TEITLAU	MYNYCHWYR
Cymraeg	275	75.5%	2186
Saesneg	51	14.0%	571
Dwyieithog	38	10.4%	375

- Mae'r ffigyrau uchod yn cyfrif mai un unigolyn sydd wedi mynychu bob digwyddiad - nid yw y ffigwr yn adlewyrchu niferoedd staff unigol a allai fod wedi mynychu mwy nag un cwrs yn ystod y flwyddyn
- Mae'r niferoedd yn cynnwys staff a chynghorwyr
- Mae'r niferoedd yn cynnwys pob math o hyfforddiant - wyneb i wyneb, sesiynau drwy webinar, sesiynau datblygu sgiliau TG, sesiynau dros gyfnod o wythnosau a gweithdai

Safon 170 - (ch) nifer y swyddi newydd a'r swyddi gwag a hysbysebwyd gennych yn ystod y flwyddyn a gategoreiddiwyd fel swyddi sy'n gofyn –
(i) bod sgiliau yn y Gymraeg yn hanfodol
(ii) bod angen dysgu sgiliau yn y Gymraeg pan benodir i'r swydd,
(iii) bod sgiliau yn y Gymraeg yn ddymunol, neu
(iv) nad oedd sgiliau yn y Gymraeg yn angenrheidiol, (ar sail y cofnodion a gadwasoch yn unol â safon 154);

Bod sgiliau yn y Gymraeg yn hanfodol	**465**
Bod angen dysgu sgiliau yn y Gymraeg pan benodir i'r swydd	**0**
Bod sgiliau yn y Gymraeg yn ddymunol	**0**
Nad oedd sgiliau yn y Gymraeg yn angenrheidiol	**0**

Safon 170 - (d) nifer y cwynion a dderbyniwyd

Derbyniwyd 2 ohebiaeth ynghylch methiant honedig y Cyngor i gydymffurfio efo Safonau'r Gymraeg. Yn y 2 achos, cadarnhawyd nad oedd gan y Cyngor gyfrifoldeb uniongyrchol mewn perthynas â'r gwyn.

Yn ogystal, derbyniwyd 9 cwyn yn ymwneud â chydymffurfiaeth y Cyngor a'i Bolisi Iaith. Gellir dosbarthu'r cwynion hynny i'r Adrannau perthnasol fel a ganlyn:

ADRAN	NIFER CWYNION
Amgylchedd	2
Cyllid	2
Economi a Chymuned	5
Ymgynghoriaeth	1

Roedd y cwynion yn erbyn Polisi Iaith y Cyngor yn ymwneud â:

- gohebiaeth a dderbyniwyd yn Saesneg yn unig (3),
- cyfrwng iaith hysbysebion (2)
- arwyddion (2)
  - (i) arwyddion stryd dwyieithog yn hytrach na rhai Cymraeg yn unig
  - (ii) arwyddion uniaith Saesneg
- defnydd priodol o'r Gymraeg (1)
- diffyg defnydd o enwau llefydd Cymraeg (1)
- hyfforddwr yn cyfathrebu yn Saesneg (1)

Roedd sail nifer o'r cwynion yn erbyn Polisi Iaith y Cyngor yn deillio o gamgymeriadau, ac wrth drafod gyda'r Adrannau perthnasol, ceisiwyd sicrwydd fod trefniadau cadarn mewn lle er sicrhau na fyddai'r camgymeriadau hynny yn digwydd eto.

Adroddiad Hyfforddiant Iaith Gymraeg 2016- 2017

Yn ystod y cyfnod yma cynigiwyd cefnogaeth i staff i wella eu sgiliau iaith ar bob lefel ieithyddol, gan ddefnyddio'r trefniant isod:

- Cyrsiau dwys (wythnos neu fwy – yn y Prifysgolion neu Nant Gwrtheyrn)
- Cyrsiau dros gyfnod hir (dysgwyr yn mynychu unwaith neu ddwywaith yr wythnos yn y gymuned)
- Cyrsiau achlysurol – e.e. *Cymraeg yn y Gweithle* - dau ddiwrnod
- Cyrsiau Gloywi Iaith unwaith yr wythnos dros gyfnod o 8 – 10 wythnos
- Sesiynau unigol gyda thiwtor mewnol ar gais unigolion

Cynhelir un dosbarth yn fewnol: Dosbarth lefel Uwch 2 - un bore'r wythnos a gweddill y ddarpariaeth yn allanol.

Mae'r newidiadau yn ystod y flwyddyn ddiwethaf i strwythur a threfniadau Cymraeg i Oedolion, a sefydlu'r Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol i arwain, cydlynu, cryfhau a sefydlu cysondeb o ran safon y ddarpariaeth yn y maes, wedi hwyluso'r gwaith o drefnu yn fawr, gan mai gydag un darparwr yn unig y mae'n rhaid trafod bellach, gydag ambell eithriad, e.e. staff NMWTRA sy'n derbyn hyfforddiant yn y canolbarth, ac yn dod o dan Aberystwyth. Pe byddai staff angen cwrs yn y gogledd ddwyrain, yna Popeth Cymraeg fyddai'r darparwr.

Crynodeb:

Cwrs	Lleoliad a Dyddiad	Nifer unigolion
Cymraeg yn y Gweithle	2 ddiwrnod Mehefin 2016, Prifysgol Bangor	4
Ysgol Haf Aberystwyth	Prifysgol Aberystwyth	1
Ysgol Galan Meirionnydd 2017	Glan –Llyn (Prifysgol Bangor)	1
Cymraeg Clir – cyrsiau diwrnod x2	Canolfan Bedwyr, Bangor Mawrth 2017	6
Gloywi Iaith – dros gyfnod o wythnosau	Prifysgol Bangor x 3 cwrs: Cychwyn Ionawr 2017	24
Gloywi Iaith – cwrs tridiau	Nant Gwrtheyrn, Mawrth 2017	1
Cwrs Mewnol – Lefel Uwch 2 (Cwrs Meistroli)	Boreau Mercher, Ystafell Mawddach, Y Ganolfan Ddysgu	5
Cyrsiau ar lefelau *Mynediad, Sylfaen, Canolradd ac Uwch*	Amrywiol safleoedd sy'n gyfleus i'r dysgwyr ar draws y sir	41
Tiwtorial unigol gydag unigolion	Ar gais unigolion mae'n bosib trefnu tiwtorial gyda'r cyd-gysylltydd iaith i fynd dros ddarn o waith a derbyn arweiniad ar bwyntiau penodol sy'n achosi dryswch i'r unigolyn. Mae hyn yn amodol ar amser ac argaeledd ystafell wrth gwrs. Gall hyn fod ar unrhyw lefel ieithyddol.	Amrywio yn ôl y galw

Ble mae'r dysgwyr? (ddim yn cynnwys gloywi i siaradwyr rhugl)

Adran	Nifer dysgwyr
Oedolion a Phlant	25
Addysg	2
Cyllid	1
Rheoleiddio	3
Priffyrdd a Bwrdeistrefol	1
Ymgynghoriaeth	6
Cefnffyrdd	3
Cyfanswm	***41***

Elfennau datblygol:

Datblygu cyrsiau newydd

Cafodd cwrs newydd ei ddatblygu yn dilyn cais penodol gan Reolwr, a bydd 4 cwrs hanner diwrnod, Gwella Cymraeg Gwaith, yn cael ei dreialu gyda staff Canolfan Alwadau ym mis Ebrill a Mai 2017.

Mae angen hefyd wedi ei adnabod yn ystod y flwyddyn i ddatblygu a darparu cyrsiau newydd fydd yn mynd i'r afael a hyder siaradwyr Cymraeg ac i wella sgiliau ysgrifenedig, ac felly bydd rhaglen newydd o hyfforddiant iaith yn cael ei datblygu yn ystod 2017-18.

Gwobr Goffa Dafydd Orwig 2016 – 2017

Yn draddodiadol, mae'r wobr hon, a gaiff ei chyflwyno fel rhan o seremoni wobrwyo flynyddol y Cyngor, wedi cydnabod ymdrechion dysgwyr newydd, ond gwnaed newid yn y flwyddyn ddiwethaf, er mwyn ceisio adlewyrchu'r pwys a roddir ar hybu a hyrwyddo'r Gymraeg ac ar arwain drwy esiampl.

Gwobrwywyd dau unigolyn sydd wedi cyfrannu at hybu a hyrwyddo'r Gymraeg o fewn y sefydliad drwy wneud penderfyniad bwriadol i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle eleni, sef:

- Will Stockford – Harbwrfeistr Aberdyfi (Economi a Chymuned)
- Owen Duncan – Peiriannydd Technegol (Ymgynghoriaeth Gwynedd)

Mae'r ddau yma'n perthyn i garfan o bobl sy'n "siaradwyr Cymraeg dihyder", wedi dysgu Cymraeg ers blynyddoedd at ryw bwynt, yn hytrach na dysgwyr sy'n mynychu gwersi Cymraeg ar hyn o bryd. Maent wedi newid eu harferion ac wedi cael eu canmol am eu dyfalbarhad gan eu rheolwyr a'u cydweithwyr.

Fframwaith Iaith

Cafodd Fframwaith Iaith newydd ei datblygu gan y Swyddog Datblygu Gweithlu/Cyd-gysylltydd y Gymraeg yn ystod y flwyddyn. Mae hyn yn cyd-fynd gyda'r gwaith o addasu'r modd y mae'r Cyngor yn asesu'r angen am sgiliau Cymraeg wrth hysbysebu swyddi, ac felly cafodd taflen wybodaeth ei

pharatoi ar gyfer rheolwyr, sydd yn egluro mewn manylder beth yw ystyr pob lefel, a beth y gellir ei ddisgwyl o'r lefelau hynny. Dylai hyn wneud y wybodaeth ar y fframwaith yn fwy ystyrlon.

Gwaith datblygol ychwanegol yn ystod y flwyddyn:

Ymwybyddiaeth Iaith (perthnasol i Safonau 132, 133)

Datblygwyd e-fodiwl Ymwybyddiaeth Iaith ar y cyd gyda'r adran Dysgu a Datblygu. Mae'r modiwl hwn ar gael i holl staff y Cyngor, a bydd gwaith cyson yn cael ei wneud i dynnu sylw ato a chael staff i'r gwblhau.

Mae rhaglen o sesiynau ymwybyddiaeth wyneb yn wyneb hefyd wedi ei chychwyn yn ystod y flwyddyn, gyda **12** o sesiynau yn cynnwys tua **85** aelod o staff wedi eu cynnal hyd yma. Mae'r sesiynau hyn yn cael eu cynnal fel rhan o raglen tymor hir, ac wedi bod yn canolbwyntio ar adrannau penodol. Byddant yn cael eu hymestyn ar draws y cyngor maes o law.

Pencampwyr Iaith

Mae Cynllun Pencampwyr Iaith yn cael ei ledaenu ar draws y Cyngor, i'w ddefnyddio mewn adrannau lle y bernir y byddai yn fuddiol. Hyd yma, mae pencampwyr wedi eu dewis yn y gwasanaeth Hamdden (gan ailsefydlu'r Cynllun a fu'n rhedeg yno ers rhai blynyddoedd) ac yn yr adran Ymgynghoriaeth.

Ymchwiliad Gweledd

Cynhaliwyd ymchwiliad fel rhan o raglen waith y Pwyllgor Iaith i edrych ar wahanol elfennau o weledd yr iaith yng ngwasanaethau'r Cyngor.

Pwrpas yr ymchwiliad oedd ystyried y graddau y mae gweledd yr iaith, mewn enwau, arwyddion a hysbysiadau ar draws y sir, yn bwysig o ran statws yr iaith a hyder trigolion yn ei defnyddio fel rhan naturiol o fywyd pob dydd. Roedd hefyd yn ystyried y graddau y mae gan y Cyngor ddylanwad dros y gweledd hynny ac a oes angen i'r Cyngor wneud mwy.

Roedd yn edrych ar sawl maes – o amlygrwydd yr iaith yn y Cyngor ei hun i drefniadau caffael, amodau grantiau a dylanwad y cyngor ar arwyddion ar ochr strydoedd a lonydd. Rhoddwyd sylw arbennig i'r modd y mae'r Gymraeg yn cael ei defnyddio mewn digwyddiadau hamdden ac adloniant sydd yn cael eu hariannu neu eu hyrwyddo gan y Cyngor, er mwyn gweld a oedd unrhyw beth y gellid ei wneud i gynyddu defnydd, naill ai drwy gryfhau amodau iaith cytundebau neu drwy gydweithio rhwng adrannau'r Cyngor a threfnwyr y digwyddiadau. Cafodd nifer o argymhellion eu nodi sydd yn berthnasol felly i **Safonau 35 a 36**

4. Argymhellion

A20 Bod y Cyngor yn gweithredu'n rhagweithiol ac yn defnyddio pob cyfle i hybu a dylanwadu ar weledd y Gymraeg a chofio am y Gymraeg bob amser gan roi blaenoriaeth i'r:
* Sgwrs gychwynnol sy'n digwydd drwy gyswllt cyntaf cwmni gyda'r Cyngor lle gellir atgoffa hefyd am y budd economaidd o wneud hyn
* Grŵp Ymgynghorol Diogelwch Digwyddiadau ac sy'n cael ei chadeirio gan y Rheolwr Digwyddiadau

A21 Y dylai adrannau'r Cyngor sydd yn dod i gyswllt â'r rhai sy'n trefnu digwyddiadau gydweithio a rhoi rhestr o ddylunwyr dwyieithog iddynt.

A22 Anfon dogfen i godi ymwybyddiaeth am yr iaith allan efo'r drwydded adloniant.

A23Defnyddio'r Fforwm Hyfforddiant i godi ymwybyddiaeth am y Gymraeg.

A24Gwneud newidiadau i gyflwyniad y wefan dwristiaeth (Eryri Mynyddoedd a Môr) er mwyn cryfhau'r ymdeimlad naws am le.

Mae'r uned iaith wedi bod yn gweithio'n agos gyda thîm twristiaeth yr adran Economi a Chymuned yn ystod 2016-17, er mwyn datblygu'r berthynas rhwng y ddwy uned ac i gryfhau'r dylanwad a geir ar drefnwyr digwyddiadau cyhoeddus yn y sir. Roedd amodau ieithyddol eisoes yn bodoli o fewn cytundebau ariannu, ond gwelwyd bod cyfle i ddylanwadu ymhellach, yn unol â'r argymhellion uchod, ac mae'r swyddogion wedi bod yn rhagweithiol wrth gynnig cyngor ac arweiniad i drefnwyr er mwyn sicrhau bod unrhyw ddigwyddiad y mae'r Cyngor yn gysylltiedig ag o, boed drwy ariannu ffurfiol neu drwy gynnig cefnogaeth o unrhyw fath, yn gweithredu'n ddwyieithog.

Asesu Sgiliau Iaith (Safonau 136-137)

Mae'r gwaith yn mynd rhagddo ar brosiect yr adran Adnoddau Dynol i sefydlu trefn newydd ar gyfer y modd y caiff amodau iaith eu pennu mewn perthynas â swyddi. Mae'r swyddogion wedi bod yn gweithio gyda 4 adran yn benodol o fewn y Cyngor yn ystod y flwyddyn, a hynny ar gam cyntaf y gwaith, sef adnabod lle mae swyddi presennol yn eistedd o fewn y fframwaith iaith a ddatblygwyd gan y Swyddog Datblygu Gweithlu/Cyd-gysylltydd y Gymraeg.

Bydd gweddill adrannau'r Cyngor yn mynd drwy'r broses yn ystod misoedd cyntaf 2017-18, cyn symud ymlaen i ail gam y gwaith, sef defnyddio'r fframwaith wrth recriwtio i swyddi sy'n dod yn wag a chysylltu penodiadau newydd gyda hyfforddiant fel bo'r angen.

Cytundebau - Canllawiau Staff

Mae'r gwaith o addasu cytundebau i adlewyrchu deddfwriaethol bresennol yn waith parhaus, a bu gwaith yn benodol yn ystod 2016-17 ar wirio a diweddaru amodau mewn cytundebau gofal, wrth i wahanol gytundebau gael eu diweddaru. Roedd hyn yn cynnwys gwaith dwys gan swyddogion y Cyngor i geisio sicrhau bod cytundebau rhanbarthol yn adlewyrchu nid yn unig y gofynion ar y Cynghorau o safbwynt y Safonau ond hefyd y disgwyliadau dan Fframwaith Strategol Mwy na Geiriau. Roedd elfen gryf yn y gwaith hwn o orfod codi ymwybyddiaeth swyddogion cyfatebol yn y maes gofal a chomisiynu mewn cynghorau eraill.

Cafodd canllaw i reolwyr a staff ar osod amodau iaith mewn cytundebau ei ddrafftio yn ystod 2016-17 ond ni chafodd ei rannu gyda Rheolwyr oherwydd oedi wrth gyhoeddi canllaw gwybodaeth angenrheidiol gan y Comisiynydd. Cyhoeddwyd y Canllaw Gosod Contractau Gwasanaethau Cyhoeddus: Ystyried y Gymraeg ym mis Ionawr 2017, a rhannwyd gyda swyddogion perthnasol o fewn y Cyngor.

Mwy na Geiriau

Mae'r Uned Iaith wedi bod yn cydweithio gydag Adran Oedolion a Llesiant y Cyngor yn ystod y flwyddyn i gydlynu'r gwaith a wneir dan ymrwymiad i Safonau'r Gymraeg a'r Fframwaith Strategol ar gyfer Gwasanaethau Cymraeg mewn Iechyd, Gwasanaethau Cymdeithasol a Gofal Cymdeithasol: Mwy na Geiriau. Mae'r gwaith yma wedi canolbwyntio'n benodol ar geisio dylanwadu ar ddarparwyr gofal preifat yn y sir i ddilyn egwyddor y cynnig rhagweithiol ac i sicrhau bod anghenion y cleifion yn cael eu bodloni. Mae gwybodaeth a chyngor wedi ei rannu drwy fforymau sirol, amodau wedi eu cryfhau o fewn cytundebau sirol a rhanbarthol a chanllawiau wedi eu paratoi ar gyfer helpu'r busnesau i asesu eu defnydd presennol o'r Gymraeg ac i lunio polisïau iaith.

Cortynnau a Bathodynnau Iaith Gwaith

Rydym wedi bod yn dosbarthu mwy o gortynnau gwddf gyda'r staff yn ôl y galw, ac yn parhau i annog unrhyw staff rheng flaen i'w gwisgo. Cafwyd cyflenwad o gortynnau dysgwyr hefyd, sydd ar gael ar gyfer rhai llai hyderus.